

CONCEPCIÓ MAYOLAS

PRIMERA REGIDORA DE PREMIÀ DE MAR

Circa 1935
Concepció Mayolas.
CONXI MARTÍ CHECA

CONCEPCIÓ MAYOLAS I REIG

1891 - 1966

Concepció Mayolas i Reig és el **paradigma d'una generació**. Mare de família nombrosa, dona treballadora, socialment i nacionalment compromesa, **la seva figura ha restat oblidada** durant massa anys, com desgraciadament moltes altres, de la vibrant història del catalanisme republicà.

Nascuda a Pineda de Mar i **premiància de família i per veïnatge**, les inquietuds polítiques de la seva generació la porten a esdevenir **la primera regidora municipal** de Premià de Mar. La mou l'anhel de llibertat que s'obre amb la proclamació de la República i que només un cop d'estat feixista pot estroncar. Fins a la seva mort l'esperen **anys de presó i d'exili interior** durant la llarga nit franquista.

És un deure amb les generacions que ens han precedit en la lluita per les llibertats socials i nacionals **no permetre que la seva memòria caigui en l'oblit**. Com a acte de justícia històrica, però, sobretot, perquè els pobles que no coneixen el seu passat no poden entendre el seu present ni projectar-se cap al futur.

EDICIÓ JOSEP VALL

RECERCA HISTÒRICA TONI CIVIT REY

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA ANNA SIMÓ

DIPÒSIT LEGAL B-3619-2025

Pineda de Mar, 1890

Treballadores i treballadors de la fàbrica de gènere de punt Ginés Mayolas e Hijos, al carrer del Progrés.

HIGINIO BRESSANINI / ARXIU MUNICIPAL DE PINEDA DE MAR (FONS FAMÍLIA SERRA-RAGULL)

UNA FAMÍLIA ITINERANT

1891 - 1911

El 7 de desembre de 1891 Concepció Mayolas i Reig **neix a Pineda de Mar al si d'una família d'arrels premianenques.** És la cinquena de set germans. Els pares, Genís Mayolas i Argimon i Balbina Reig i Bas, s'han casat el 1884 a Premià de Mar. **La mare prové d'una família marinera de Vilassar de Mar.** També són mariners els Argimon de Premià. **Els Mayolas, en canvi, venen de pagès.** El pare és net d'un bracer de Vilassar de Dalt, en Pere Mayolas, casat amb l'Antònia Xarrié i establert a Premià el 1815. Tenen nou fills. A partir de mitjan segle XIX, l'hereu, en Genís Mayolas i Xarrié, i els seus fills obren successivament diverses fàbriques tèxtils, en les quals troben feina també germans, cosins i nebots.

El 1887 els Mayolas-Reig es traslladen a Barcelona. I el 1889 a Pineda de Mar per a treballar a **la primera fàbrica tèxtil de la vila: Ginés Mayolas e Hijos,** regentada per Pau Jaume Mayolas i Bertran, fill d'en Genís Mayolas i Xarrié. Una branca dels Mayolas és, doncs, **pionera de la industrialització al Maresme.** Les altres, com la de Concepció, hi aniran a remolc i es mantindran sempre com a **treballadors industrials,** o com a **menestrals** o **constructors plantats per compte propi.** A Premià n'hi trobarem uns quants.

La fàbrica de Pineda tanca el 1895 i els Mayolas-Reig se'n tornen a Barcelona. El 1901 es traslladen a Rubí, però el 1905 tornen a Premià, on s'hi estaran

deu anys. A tots els domicilis al llarg de la seva vida **sempre viuran en règim de lloguer.** El 1910 Premià de Mar no arriba als 3.000 habitants.

Sens dubte, aquesta itinerància determina la infància de Concepció i els seus germans, els quals **no poden tenir mai una escolarització estable ni unes relacions socials duradores.** Tampoc la inestabilitat laboral paterna garanteix una vida familiar gaire plaent, ans al contrari. D'altra banda, el fet que, de soltera, la Conxita —tal com la coneixen amics i familiars—, no treballi fora de casa revela l'educació patriarcal imperant a l'època. Tots aquests condicionants i incerteses marquen profundament una manera de veure el món que comparteixen amb la gent de la seva mateixa condició, la **classe treballadora de la Catalunya industrial** del tombant de segle.

Premià de Mar, circa 1955

El matrimoni Martí-Mayolas amb els seus deu fills.

D'esquerra a dreta: dempeus, Jordi, Maria, Josep Maria, Joana, Antònia, Josep i Baltasar;
asseguts, Núria, Josep Martí, Concepció Mayolas, Isabel i Pere.

Núria i Isabel, no apareixien a la fotografia original perquè aleshores vivien a França.

Les hi van afegir posteriorment, amb retoc fotogràfic, per tal de tenir un record de la família completa.

JOAN SOLER MARTÍ // CONXI MARTÍ CHECA

MARE DE DEU FILLS

1912 - 1932

A principis del segle XX Premià de Mar és una **vila industrial, eminentment tèxtil**, que amb el temps s'especialitzarà en l'estampació de teixits. L'activitat econòmica també compta amb una **potent agricultura de regadiu que exporta «Mataró Potatoes»** a França i Anglaterra, i l'activitat marinera hi és força present.

En aquest context, apareix un **moviment obrer local en confrontació oberta amb la patronal**. Per les característiques pròpies de l'època, el panorama polític és de precarietat democràtica, però els successius governs s'esforcen en la millora de les infraestructures, la tecnificació i la salubritat del poble. En canvi, durant la dictadura de Primo de Rivera el tarannà municipal, també procliu a l'obra pública, és de caire autoritari. Malgrat l'adversitat institucional, **el catalanisme tant cultural com polític té una força latent** que eclosionarà l'abril de 1931.

El juny de 1912 la Conxita **es casa a Premià de Mar amb Josep Martí i Ramentol «Pepet»**, fill de pagesos. El matrimoni veu néixer sis fills a Premià. Però el 1925 es traslladen a Rubí per reunir-se amb els pares, que hi havien retornat el 1914. Allí hi neixen quatre fills més. Cap a 1932 tornen a Premià. La seva mare ha mort i el pare se'n va a Terrassa amb una filla. La Conxita té quaranta anys i en vint anys de casada ha tingut deu fills vius i set avortaments.

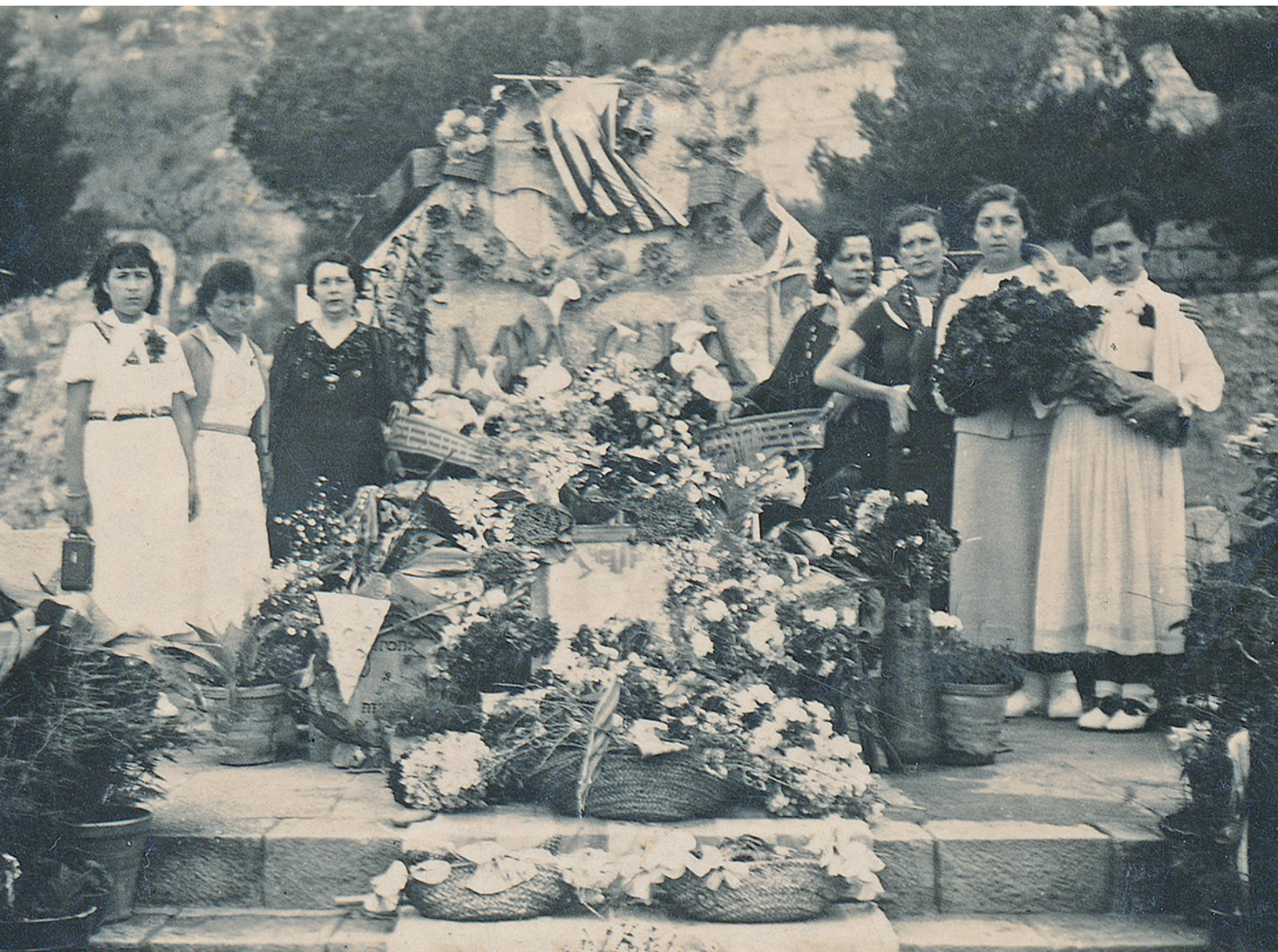
Els padrons de 1915, 1920 i 1936 identifiquen Concepció Mayolas **sempre com a mestressa de casa**. En Pepet el 1915 és **jornaler en una fàbrica** i el 1936, **contramestre** a can Serra i Ollé, l'anomenat Vapor Vell, de Premià de Mar. Dos fills pleguen roba a la mateixa fàbrica. La filla gran és a casa contribuint en les tasques domèstiques i els germans petits van a escola.

La informació sobre la família és escassa i dispersa, la qual cosa dificulta resseguir les diverses etapes dels Martí-Mayolas. Però es dibuixa un escenari familiar amb **molta feina domèstica, inestabilitat laboral i precarietat econòmica**. Els esforços per tirar endavant la família són compartits, però la segregació de rols en funció del gènere és una realitat incontestable. Tot i així, als anys 1930 també la Conxita treballa al Vapor Vell.

Barcelona, primavera-estiu de 1936

Concepció Mayolas —tercera per l'esquerra— i la seva filla Antònia Martí —primera per l'esquerra— amb altres militants de la Joventut Republicana de Premià de Mar realitzant una ofrena floral a la tomba del president Francesc Macià.

JOAN SOLER MARTÍ

EL PÒSIT REPUBLICÀ I CATALANISTA 1931 - 1936

Als anys 1930 Premià de Mar és un **poble típic de la costa dedicat a la indústria i la pagesia**. La vila s'estén del Camí Ral a la Gran Via i de la Propagadora del Gas a la fàbrica Lyon-Barcelona. Als afores hi ha masies, alguna mansió de potentats industrials i l'escola de La Salle. La **vida social i cultural de la vila és força dinàmica**: el Centre l'Amistat, el Patronat, la Cooperativa la Unió, la parròquia de Sant Cristòfol i els cafès en són els referents principals. Els nens van a escola pocs anys i a precari.

El 1930 es constitueix Joventut Republicana de Premià de Mar, una entitat política vinculada a Acció Catalana Republicana. A les **eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 Joventut Republicana guanya** amb 374 vots (7 regidors) la dretana Candidatura Administrativa amb 220 vots (4 regidors). El 14 d'abril **l'alcalde Pere Màrtir Petit Mayolas proclama la República**.

Petit és cosí del pare de Concepció i alcalde des de 1930. El 1923 va fer un discurs en homenatge al prohom de la Renaixença literària i ídol catalanista Àngel Guimerà, per imposar aquest nom al carrer de la Riera, on vivien els Martí-Mayolas. Durant la breu alcaldia de Petit —mor l'octubre de 1932 i **el substitueix Pere Roig**—, impulsa el Casal Benèfic Premianenc. Els primers anys **els governs republicans redrecen polítiques anteriors i emprenen reformes socials**.

Tot i que les **eleccions municipals del 14 de gener de 1934** són les primeres d'aquest tipus en les quals les dones poden votar a Catalunya, a Premià no se n'hi presenta cap. **Joventut Republicana** —vinculada des del setembre de 1931 a ERC— **guanya** les eleccions, amb 879 vots (8 regidors) per davant dels 703 de la candidatura Popular Premianenca —promoguda per la Lliga— (4 regidors) i dels 46 del PRR. **Josep Mesalles és elegit alcalde**, però és destituït arran dels Fets d'Octubre. La gestora encapçalada per Ramon Plans (Lliga) no fa política, diu, només administra els afers públics. El febrer de 1936, amb el triomf del Front d'Esquerres, el govern legítim de Mesalles és restituit.

Concepció Mayolas era una adolescent quan a Premià **emergia el catalanisme polític** de la mà de Josep Fontcuberta o un jove Lluís Companys hi feia mítings en nom de Solidaritat Catalana. Durant la Setmana Tràgica s'adona de la gravetat dels fets que desemboquen en l'empresonament de l'alcalde radical premianenc Domingo Casas i l'execució de Francesc Ferrer i Guàrdia. Concepció Mayolas tampoc **no és indiferent a l'impacte de la dictadura ni a l'adveniment de la República**. Pensem, també, en els contactes familiars amb el president Macià —molt aclamat el 1933 en una visita a Premià— que explicarien el seu padrinatge de Catalunya Curet Martí, neta de la Conxita.

Circa 1930-1950

Algunes de les principals figures del municipalisme feminista republicà.

D'esquerra a dreta: a dalt, Nativitat Yarza, Consol Nogueras i Fidela Renom;
a baix, Justa Goicoechea, Caterina Casas i Dolors Piera.

PIONERES DEL MUNICIPALISME FEMINISTA

1934 - 1939

Les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 representen l'entrada, **per primer cop en democràcia, d'electes femenines** a les institucions locals.

Quatre són les dones que tenen el privilegi de ser les pioneres del municipalisme feminista a casa nostra: la treballadora del tèxtil **Justa Goicoechea**, elegida regidora de l'Hospitalet de Llobregat per la coalició d'esquerres liderada per ERC amb el PNRE, que obté la majoria absoluta: la botiguera **Consol Nogueras**, escollida a Mataró, en la llista guanyadora del Front Únic d'Esquerres, liderat per ERC; la mestra de guarderia **Fidela Renom**, escollida a Sabadell, en la llista també guanyadora formada pel PRDF, ERC i USC; i la mestra **Nativitat Yarza**, que encapçala la candidatura d'Esquerra Republicana a Bellprat, i es converteix en la primera alcaldessa escollida democràticament per sufragi universal als Països Catalans.

El febrer de 1936 també esdevé regidora **Esperança Martí**, d'ERC a Esplugues de Llobregat que, com a suplent, substitueix la baixa d'un regidor. Amb l'esclat de la Guerra Civil i la designació d'ajuntaments conformats només per les forces polítiques i sindicals que donen suport a la República, desenes d'altres dones esdevenen regidores, com és el cas de les edils de la CNT: **Maria Banal**, a Banyoles; **Palmira Rubio** a Igualada; **Àngela Clos**, a Palafrugell; **Assumpció Jolis**, a Premià de Mar; i **Teresa Pons**, a Salt.

D'ERC: **Magdalena Llonch**, a Cerdanyola del Vallès; **Francesca Monné** i **Maria Soterias**, a Esparreguera; **Caterina Casas**, a Molins de Rei; i **Concepció Mayolas**, a Premià de Mar. Del POUM: **Antònia Adroher**, a Girona. Del PSUC: **Maria Domènech** a Banyoles; **Dolors Piera**, a Barcelona; **Melitta Franz**, a Llagostera; **Aurèlia Pijoan**, a Lleida; **Montserrat Planas**, a Manresa; **Teresa Palau**, a Reus; **Neus Pérez**, a Sant Feliu de Llobregat; i **Francesca Cucurull**, a Tàrraga. De la Unió de Rabassaires: **Maria Calders**, a Vilanova i la Geltrú. I, finalment, també del PSUC, **Joana Matia** esdevé alcaldessa d'Alpens.

Totes aquestes dones pioneres —ja que representen menys de l'1% de tots els regidors dels ajuntaments catalans— s'especialitzen al capdavant de les **regidories d'ensenyament, cultura o assistència social**, aprofitant els seus coneixements com a mestres, treballadores del comerç i de la indústria.

L'experiència del municipalisme feminista republicà resulta efímera en el dramàtic context de la Guerra Civil, la derrota i la implantació de la dictadura franquista, un règim que acaba amb la representació política democràtica i els drets i llibertats de les dones que tant havien costat d'aconseguir.

1937

Bitllets de paper moneda local de 25 cèntims i 1 pesseta emesos per l'Ajuntament de Premià de Mar, amb la signatura de l'alcalde Josep Cisa a l'anvers, i al revers, l'edifici que durant la Guerra Civil acollí el Consell Municipal, al Camí Ral, 90.

TONI CIVIT REY // UNIVERSITAT DE BARCELONA - BIBLIOTECA DEL PAVELLÓ DE LA REPÚBLICA

LA GUERRA CIVIL A PREMIÀ DE MAR

1936 - 1939

La rebel·lió militar del 18 de juliol de 1936 i l'esclat revolucionari obliguen la Generalitat i la rereguarda a organitzar-se. A Premià de Mar, durant les primeres setmanes del conflicte bèl·lic, **el Comitè Antifeixista local, dominat per la CNT i la FAI**, controla el carrer per la força i **deixa l'Ajuntament reduït a la mínima expressió**. La Generalitat intenta reconduir la situació ordenant una nova composició dels ajuntaments del país que s'atengui a la presència proporcional dels partits que formen part del seu Consell Executiu.

Així el 15 d'octubre de 1936 el **Consell Municipal de Premià de Mar** queda constituït amb **onze membres**: un representant del POUM, d'Acció Catalana Republicana i del Sindicat de Rabassaires; dos del PSUC; tres de la CNT, **entre els quals l'alcalde Eduard Borrell**; i tres d'ERC: Antoni Bras, Ramon Cisa i **Concepció Mayolas**, que assumeix la **cartera de Sanitat i Assistència Social**. És el primer cop que una dona forma part del plenari municipal al poble.

Al Consell Municipal s'hi fan proclames a favor de la República, de la lluita antifeixista i de la revolució social. Però hi ha malfiances entre els socis. S'aprova el **pagament de factures pendents**, es **modifica el nomenclàtor** i s'aborden problemes quotidians com **la salut pública, la producció agrícola o les dificultats de proveïment** en un moment d'escassetat de productes de primera necessitat. A això cal afegir-hi la

gestió complexa d'un govern immers en un escenari d'assassinats, robatoris, bombardeigs, por, delacions, gana, manca de medicaments i poca circulació de moneda fraccionària.

Al govern municipal hi ha **pocs recursos i poca planificació**, i sovint els criteris en l'acció política, més teòrics que eficaços, són motiu de confrontació. Les incautacions de propietats i **les col·lectivititzacions de fàbriques i altres empreses promogudes per la CNT són qüestionades per ERC**. Al seu torn, la CNT local discuteix les indicacions de la Generalitat, per exemple quant a la dissolució de la Conselleria de Defensa. Tot es vota al Ple i la CNT, infiltrada en altres forces, sempre guanya.

El juliol de 1937 la situació és insostenible i **ERC recupera l'alcaldia, primer amb Josep Cisa** i, a partir del desembre de 1938 i fins al final de la guerra, amb **Josep Mesalles**.

El 26 de gener de 1939 **la italiana divisió Littorio bombardeja Premià de Mar** i hi causa tres morts. L'endemà molts premianencs, cansats de tanta guerra, donen la benvinguda a l'exèrcit franquista. Tard o d'hora, bona part se'n penediran.

19 de març de 1937

Acta del plenari del Consell Municipal.

ARXIU MUNICIPAL DE PREMIÀ DE MAR

1.044 81 pesetes per concepte arbitre sobre Tro-
del 4.^è trimestre del 1936, i 458 pesetes, per concepte arbitre sobre Tro-
ducte Net, així mateix del darrer trimestre de l'any últim, facultant-
lo enseros per a signar tota mena de documents a l'efecte necessaris.

La companya Mayolas, prega al Consell acordi retirar les banderes
existents a la façana de l'antic edifici del Consell municipal, tota ve-
gada que degut a les seves dimensions i per trobar-se l'edifici al cos-
tot mateix d'un grup escolar podria ésser un perill en cas d'una vi-
sita aerià dels facciosos. L'acorda siguin retirades tot seguit.

El companya Visa, demana que d'acord amb el Decret llegit ara
de la Conselleria de Seguretat Interior, sigui suprimida la Conselleria
de Defensa. Després d'un llarg debat en el qual hi prenen part els
Consellers, Llecha, Tusti, Busquets, Mayolas, Borrall i Arasa, a propo-
del President i amb el vot en contra dels representants d'Esquerra
Republicana de Catalunya, es acordat que resti sobre la taula l'as-
mentat Decret ja que esperen per part de les respectives Organi-
zacions i Partits que representen la corresponent autorització per
portar-ho o no a la pràctica.

El companya President, diu que degut a la situació del nostre
poble, proper a Barcelona, que fa que cada dia sigui major l'en-

Acord retirar banderes
entre Consell municipal.

Debat sobre Decret
Seguretat Interior.

LA TASCA SOCIAL D'UNA REGIDORA TENAÇ

1936 - 1937

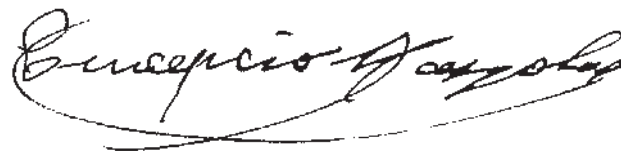
Des de l'inici l'actuació de Concepció Mayolas com a consellera municipal se centra en la **qualitat de l'aigua del poble**, i així el govern prohibeix els dipòsits d'aigües en cases particulars, sense garanties de salubritat, i n'ordena la cloració. D'altra banda, davant l'acumulació de residus, però també per la dificultat de construir nous nínxols al cementiri, el ple de desembre de 1936 aprova la **instal·lació d'un forn crematori** *«per tal de donar solució per sempre al problema dels cadàvers i de les escombraries»*.

També les **condicions higièniques de l'escorxador** són un maldecap. Mayolas intervé al ple amb un prec *«per tal de donar solució a aquest afer, tant debatut sempre i sense arranjar, malgrat els homes passats pel govern municipal»*. També demana un veterinari *«que inspeccioni com cal el nostre escorxador i la plaça mercadal, ja que la sanitat local no pot ni deu deixar-se en oblit»*.

Al gener *«[...] demana casa per tal de poder instal·lar-hi un petit dispensari»*. Però aviat s'acorda *«obrir el carrer que ja hi ha en projecte i que donarà lliure accés al que fou Casal Benèfic que ara serà Hospital Municipal»*, un **hospital sense significacions ideològiques**: *«Mayolas de Sanitat, diu que [...] seria necessari que fossin retirades les banderes que hi han col·locades al mateix i en el lloc que fós una sola l'existent, la blanca amb la creu groga [sic]. Així s'acorda»*.

Els plens successius també aproven factures de medicació de beneficència per a famílies necessitades, el nomenament de metges per als soldats de lleua o l'atenció als refugiats. **Especial cura li mereix la població infantil**. Mayolas requereix la vacunació de tota la canalla del municipi, protecció que es complementarà amb la retirada de banderes de l'antic ajuntament *«tota vegada que degut a les seves dimensions i per trovar-se l'edifici al costat mateix d'un grup escolar podria esser un perill en cas d'una visita aèria dels facciosos. S'acorda siguin retirades tot seguit»*.

Totes aquestes actuacions responen a la voluntat de Mayolas d'emprendre polítiques públiques vitals i a la seva capacitat d'empènyer el govern municipal a **afrontar no només els problemes conjunturals** causats per la situació de guerra, **sinó també dèficits estructurals i endèmics del poble**. Igualment, posen de relleu la tenacitat d'una dona enfront d'altres consellers amb un perfil polític més aviat discret.

Premià de Mar, 1937

Una dotzena de membres de La Dona a la Reraguarda en plena activitat al seu local, en un pis sobre el Cafè Baldomero, al Camí Ral davant de l'estació del tren.

Concepció Mayolas és la quarta per l'esquerra.

(TERESA RAMONEDA ROSÉS) / ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE CALELLA - FONS JORDI AMAT I TEIXIDÓ

DIMISSIÓ PREMATURA, MÉS COMPROMÍS

1937 - 1939

Malgrat aquesta empenta, el 19 d'abril de 1937 **Concepció Mayolas presenta la dimissió** «...per moltes raons que ací no creu del cas detallar...». Primer, al partit i després, al consistori.

Quines poden ser les raons que empenyen Mayolas a renunciar al **càrrec de consellera municipal** només al cap de mig any d'haver estat nomenada? Potser per les males relacions amb els socis de govern? Potser per desavinences internes al si d'ERC? Potser l'exigència vital d'una família nombrosa?

L'opinió pública dels anys 1930 **no aprova** que una dona —i encara menys una **mare de família**— mantingui un **compromís polític actiu**. No ens referim a les mentalitats carques o immobiliistes que es mantindran encara durant dècades, fins més enllà del franquisme. Sinó a **l'esquerra patriarcal**. Perquè el patriarcat és una constant en tots els estaments socials de l'època, a la dreta i a l'esquerra de l'espectre polític.

Els plens municipals evidencien que **Mayolas exerceix un lideratge ferm, de fortes conviccions ideològiques**. I veiem que enmig d'una guerra civil la política és una tasca doblement difícil per a una dona, per molt d'esquerres que siguin els companys de govern. Ni el PSUC ni el POUM no nomenen conselleres. Només al final de la guerra **la CNT inclourà**

Assumpció Jolis —la segona regidora de la història de Premià— al govern de Josep Mesalles (ERC).

Quines són les raons de Mayolas? Apuntem la hipòtesi de la **pressió social** essent conscients que potser és una raó insuficient. I potser no és l'única. En qualsevol cas, Concepció Mayolas ha exercit de consellera municipal a Premià de Mar durant mig any. I això en acabat de la guerra tindrà conseqüències.

Havent renunciat a l'acta de consellera municipal, Concepció Mayolas **recondueix el seu compromís polític i social** cap a la delegació local de la **La Dona a la Reraguarda, que presidirà**. És una organització impulsada pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya per tal de canalitzar l'ajut solidari al front de guerra i amb la causa republicana. Les dones confeccionen **roba d'abric per als soldats**, donen **suport a famílies necessitades**, recullen conserves alimentàries i capten **donatius per a les víctimes del feixisme**. La rereguarda s'organitza i, sense voler-ho, aporta més arguments per als deladors de Concepció Mayolas un cop acabi el conflicte bèl·lic.

1943

Fitxa de seguiment de la llibertat condicional de Concepció Mayolas de la «Delegación Provincial de Barcelona del Patronato Nuestra Señora de la Merced».

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

INDULTADO

exp. ....

APELLIDOS *Mayolas Reif* *Concepción*

Naturaleza *Pineda* Pro *Barcelona*

Años de edad *51* Hijo de *Guines* y de *Dalbina*

Estado *casada* Número de hijos *10* Profesión *sus labores*

Lugar donde residía durante el Movimiento *Premià de Mar*

Prisión de procedencia *Las Corts* *Sarrià* *Barcelona*

Delito *rebelión militar*

Condena impuesta *15 años* Conmutación *8 años*

Tiempo extinguido *5 años*

Fecha de salida en libertad condicional y Ley o Decreto en que está comprendido .....

Si está sujeto a destierro *no*

Lugar donde no puede residir .....

Si perteneció a la masonería *no*

Fecha en que le corresponde el licenciamiento definitivo .....

Residencia fijada al salir de la prisión *Premià de Mar*
el 18 Julio, 25

VÍCTIMA DE LA REPRESSIÓ FRANQUISTA

1939 - 1949

El gener de 1939 l'**exèrcit franquista entra a Premià** i nomena president de la gestora municipal el doctor Martí Casas, un metge popular i amb parents combatents al bàndol franquista. Al cap d'un mes, però, és rellevat per Vicente Devesa, un estiuellant.

L'1 d'abril s'acaba la guerra i el dia 3 es posa fil a l'agulla en la repressió. Diversos veïns, «*personas de reconocida solvencia y adictas al Glorioso Movimiento Nacional*», **denuncien Concepció Mayolas**, que és detinguda el 12 d'abril i interrogada per la Guàrdia Civil. L'expedient és instruït «*contra una de izquierdas peligrosa*» **acusada** de «*molestar a la gente*», **de robar mobles, d'incautar menjar**, de presidir La Dona a la Reraguarda, **de destruir imatges religioses**, de fer «*propaganda a favor de los rojos*» i contra el Glorioso Alzamiento sota el nom de La Pasionaria. Diuen: «*era roja en toda la extensión de la palabra*». No li imputen cap assassinat ni la crema de l'església, però Concepció Mayolas, que professa el catolicisme, és declarada «*enemiga acérrima de nuestra causa*» i és **tancada a la presó de Mataró**. La imputació d'aquests càrrecs, no provats, evidencien un intent de deshumanització de la seva persona.

Mesos més tard, el doctor Martí Casas diu «*Hace veinticinco años que conozco a D. Concepción Mayolas y Reig y, en todo este tiempo, no sé que haya cometido ningún acto delictivo*». I Ricardo Font, futur alcal-

de franquista, declara que «*ha observado, durante el tiempo que hemos sido vecinos, una conducta en el orden particular completamente honorable*». L'agost l'instructor considera versemblants i unànimes les acusacions, i diu que els testimonis que parlen bé de Mayolas fan esment a relacions privades. Per tant, resol processar-la «*por auxilio a la rebelión militar*». Del **Consell de Guerra** en surt una **condemna de quinze anys de presó** i el 8 de setembre Mayolas és **traslladada a la Presó provincial de dones de Barcelona**, a les Corts.

Un any després Concepció Mayolas rep **escrits de diversos premianencs franquistes per ajudar-la a sortir en llibertat**. De nou, Ricardo Font; o l'industrial Salvador Serra, que certifica bona conducta pel temps treballat al Vapor Vell. També **Mayolas fa un escrit demanant la llibertat**.

Li són commutats vuit anys de pena i el 2 de juliol de 1941 el BOE publica l'ordre ministerial que li concedeix la **llibertat condicional** i que li permet, als quaranta-nou anys, després de dos anys de presó, tornar a casa i retrobar-se amb la família.

El 1949 Concepció Mayolas **sol·licita l'indult, que li arriba al setembre**. Han passat deu anys llargs des de la detenció d'abril de 1939.

11 d'abril de 1948
Concepció Mayolas
—encara en llibertat
condicional—
i Josep Martí.

CONXI MARTÍ CHECA

VELLESA EN UNA CATALUNYA GRISA

1941 - 1966

Concepció Mayolas **surt de la presó en unes condicions físiques i anímiques ben diferents de com hi va entrar**. Aquella dona d'empenta, consellera enèrgica i tenaç, líder premianenca de La Dona a la Reraguarda durant la Guerra Civil, ha estat públicament represaliada i ha quedat **relegada a un racó de la memòria personal**, a un record del que, com tants derrotats pel franquisme, no en parlarà als nets. Ens queda la mare de família que procurarà recuperar **una vida normal tornant al tèxtil** i l'àvia que guarirà les cicatrius de l'ànima amb l'afecte d'una família extensa.

La postguerra a Premià de Mar és la de tot Catalunya: **exili, presó, mort, repressió, clandestinitat, pobresa, racionament, gana, estraperlo, omnipresència de la religió...** I un poder falangista aclaparador que menysté els valors republicans de la llibertat, la igualtat i la fraternitat, persegueix la llengua i la cultura catalanes i **reprimeix durament la dissidència**.

El 1941 Concepció Mayolas **torna a casa**. Però si un dia celebrà que el seu carrer de la Riera esdevenia d'Àngel Guimerà, ara l'estat d'ànim que genera el nomenclàtor franquista —calle 18 de Julio— és tot un altre. Cap als anys 1950 **Premià de Mar experimenta un increment demogràfic sense precedents**. Al padró de 1965 hi consta que una reduïda família Martí-Mayolas continua a la mateixa adreça. Amb la Conxita i en Pepet hi conviu la família del seu fill

Baltasar, amb la jove Avelina Checa i dos menuts, la Conxiteta i en Josep Maria.

El 5 de desembre de 1966, dos dies abans de fer els setanta-cinc anys, Concepció Mayolas **mor a casa seva d'insuficiència cardiorespiratòria**. A l'esquela, hom demana a Déu que no lliuri la seva ànima «*a mans de l'enemic*». La làpida del cementiri recull, en català, el seu nom sencer, la data de defunció amb una creu al davant i les inicials EPR [En Pau Reposi]. En Pepet mor el 1970.

Però el **compromís polític amb ERC** i amb Premià de Mar **té una nova baula en el seu fill Pere**, que el 1979, en la primera legislatura municipal de la nova democràcia, esdevé **regidor** de Sanitat i Assistència Social —com ella— **al govern de l'alcalde Josep Torrents**.

Premià de Mar, circa 1980

Pere Martí i Mayolas i Josep

MONTSERAT MANENT VILANOVA

Torrents, en un míting d'ERC.

Premià de Mar, 1 de desembre de 2024

Els familiars, en la inauguració de la plaça de Concepció Mayolas i Reig, davant el monòlit en record seu.

TONI CIVIT REY

OBLIT I RECUPERACIÓ D'UNA FIGURA HISTÒRICA

1966 • 2024

Quatre dècades de dictadura van voler esborrar el record de la generació republicana de Concepció Mayolas de la memòria pública. No va ser fins que el malaguanyat historiador Jordi Amat va publicar el 2001 l'obra *Premià de Mar, 1931-1945... República, Guerra Civil i Primer Franquisme*, que el seu nom va començar a sortir del pou de l'oblit.

El 3 de maig de 2024 la secció local d'Esquerra Republicana de Premià de Mar organitza una primera Jornada sobre Memòria Històrica en la qual l'historiador Toni Civit presenta la seva investigació sobre Concepció Mayolas. Civit, després d'estirar fils, consultar documentació en diferents arxius i contactar amb els seus descendents, elabora un esbós biogràfic que es difon a través dels llocs web de l'Ajuntament de Premià de Mar i memoriaesquerra.cat.

El 16 d'octubre de 2024 la regidora de Cultura i presidenta de la Comissió del Nomenclàtor Bàrbara Anglí (ERC) impulsa que el Ple municipal aprovi dedicar-li un espai públic. Un fet que es materialitza l'1 de desembre amb la inauguració de la plaça de Concepció Mayolas i Reig, a la cruïlla del carrer d'Elisenda de Montcada amb el carrer de Romà Piera i Arcal. L'acte compta amb la participació de l'alcalde Rafa Navarro (Junts), els regidors d'ERC Pep Ripollès, Bàrbara Anglí i Xavi Gatius, de la primera i única alcaldessa de la història del poble Maria Jesús Fanego (PSC) i una

nombrosa representació de la família de la consellera homenatjada.

D'aquesta manera, el poble de Premià de Mar honora la figura de Concepció Mayolas i, per extensió, d'aquella inoblidable generació de republicanes que, amb el seu compromís polític pioner, van aconseguir unes cotes de drets i llibertats sense precedents per a les dones, i amb les quals sempre estarem en deute.

«[...] avui és una realitat que nosaltres, dones de l'actual generació, podrem tenir l'orgull de poder dir demà als nostres fills que la República ha reconegut els nostres drets, [...]. No en va la República està representada dins el seu simbolisme per una figura femenina, una figura de dona alta, ferma i formosa que, amb cap alt i orgull porta l'ensenya simbòlica.

[...]

Les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya esperen molt de vosaltres, dones catalanes, dones que no sou pas una esperança, puix que proves heu donat de tenir ja una personalitat. [...] som nosaltres les que hem emprès la tasca d'organitzar-vos i portar per les nostres terres dones que us parlen, puix que no volem res més que fer de totes vosaltres les nostres companyes per aplegar-nos totes juntes sota la nostra senyera barrada [...].

[...]

Nosaltres, les dones de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que no regategem mitjà per a portar-vos fins les més llunyanes viles de la nostra terra la flama de la nostra catalanitat i patriotisme, fem una crida a totes sense distincions de posició social ni edat.

[...]

Catalunya i la República confien en vosaltres i us esperen!»

Una crida a les dones catalanes

Manifest de les dones d'Esquerra Republicana de Catalunya publicat a *L'Opinió* el 12 de desembre de 1931

